

EVROPSKÁ UNIE
Evropské strukturální a investiční fondy
Operační program Výzkum, vývoj a vzdělávání

PORTFOLIO STUDENTA

Vzdělávací modul čtenářská gramotnost

Aktivity podporující volnočasové čtení u dětí 3. třídy

Odborný tým:

Mgr. Jana Hájková
PhDr. Veronika Laufková, Ph.D.
Mgr. Jolana Ronková, Ph. D.
Mgr. Klára Špačková, Ph.D.

Obsah

1	Identifikovaný problém	3
2	Návrh řešení.....	3
3	Záznamy intervencí (dle tématu – přípravy, záznamové archy, úkoly atd.).....	3
4	Závěrečná zpráva	12
4.1	Uvedení do problematiky.....	12
4.2	Cíl akčního výzkumu	14
4.3	Metodologie	15
4.4	Výsledky	17
4.5	Závěr.....	18
4.6	Seznam literatury.....	19

1 Identifikovaný problém

Malý zájem dětí o literaturu. Pokud děti nějaký zájem o literaturu projeví, tak pouze krátkodobý, povrchní a snadno překrytý moderní technologií jako jsou mobily, tablety, počítače. Pokud projeví zájem o nabízenou knihu, je schopno se nechat intenzivně vtáhnout do děje a pomocí dospělého projeví zvědavost, jak příběh nebo kniha dopadne, projeví i chuť knihu si přečíst, ale když má posléze vyvinout aktivitu v tom, že musí dojít do knihovny, zájem o knihu opadne.

2 Návrh řešení

Různými aktivitami a prací s knihami seznámit děti s dětskou literaturou. K novým publikacím se děti dostanou diskotváním a doporučováním knížek písemnou (seznam knih + anotace, dopis) i mluvenou formou (komunitní kruh, hry). Prací s textem děti budou rozvíjet čtenářské strategie (předvídání, propojování s vlastní zkušeností, doptávání se na neznámá slova, kladení si otázek k textu, tvoření otázek, vyprávění o příběhu, hodnocení příběhu), které jim pomohou lépe porozumět textu. Motivovat děti budu prací nejen s celými knihami, ale i jejich částmi. Uvědomuji si také důležitost rodiny, a proto bych ji chtěla zapojit do tohoto projektu (nenáročná úloha na doma, přeposlání seznamu dětských knih rodičům).

3 Záznamy intervencí (dle tématu – přípravy, záznamové archy, úkoly atd..)

1) Dotazník I.

Mapoval prvotní vztah dětí k četbě a dětské literatuře.

2) Čtenářská dílna – podvojný deník

Téměř každou návštěvu jsem zařazovala do hodiny čtenářské dílny. Chtěla jsem dát dětem prostor pro jejich samostatné čtení. Aktivity, které naplňovaly čtenářskou dílnu, byly různé, například podvojný deník, který umožňuje žákům písemně reflektovat text v průběhu četby. Podněcuje žáka se nad textem zamýšlet a být vnímavý. Děti si vypisují slova, věty či odstavce ze čteného textu a doplňují je svým komentářem. Nejprve je dobré děti upozornit, na co se zaměřit, jakmile si však na tuto metodu zápisu zvyknou, je pro ně snazší propojit text se svými vědomostmi, znalostmi a probouzet v nich otázky. Další aktivity, které byly aplikovány ve čtenářské dílně jsou například kreslení ilustrací, předvídání děje, tvorba otázek a další. Děti si pak své výtvořky prezentovaly ve dvojicích, menších skupinkách nebo před všemi ostatními.

3) Práce s úryvkem

Uvedený úryvek z knihy Poklad starého brouka od Olgy Černé a pracovní list byly inspirovány metodickou příručkou Rozvíjíme čtenářskou gramotnost na základní škole (Chlupíková a Macháčková, 2017).

Další pracovní listy jsem vytvářela sama nebo se nechávala inspirovat z pracovních listů z různých metodických příruček. Vycházela jsem také ze své praxe a ze studia na Pedagogické fakultě

4) Dotazník II.

Děti vyplnily dotazník v polovině dubna. Cílem bylo zmapovat, zda se u dětí stav čtenářství změnil.

5) Hra Bingo

Každý žák dostane papír s nejrůznějšími otázkami týkající se knih (je hlavní postavou tvého příběhu zvíře? Je příběh v tvé knize napínavý? Zažil si někdy něco podobného jako postava z tvé knihy? Co to bylo? Atd.). Děti pak chodí mezi sebou s papírem a svou rozečtenou knihou a zjišťují, jestli některý z jejich spolužáků odpoví kladně na jejich otázku. Pokud ano, zapíše si název knihy, autora a případně odpověď na otázku. Děti se tak seznamují s novými tituly a komunikují o svých knihách se svými vrstevníky.

6) Dotazník III.

Začátkem června děti vyplnily poslední dotazník. Mapoval závěrečný vztah k četbě a zjišťoval, jaké aktivity děti bavily a které naopak nepovažovaly za zábavné.

1) Dotazník I.

11. Podle čeho si vybíráš knížku ke čtení...
- protože mi ji někdo doporučí
 - čtu názory ostatních (kritika)
 - podle obalu
 - podle počtu stran
 - podle obrázků (ilustrací)
 - náhodně (je mi to fuk)
 - jiné
12. Když jsem byl malý, rodiče (jiní dospělí) mi četli pohádky?
- ano, hodně
 - ano, někdy
 - moc ne
 - vůbec ne
- Kdo ti četl? (lze zaškrtnout více možností)
- maminka
 - tatínek
 - babička
 - dědeček
 - sourozenec
 - jiné
13. Rodiče (jiní dospělí) mi stále předčítají knížky.
- ano, hodně
 - ano, někdy
 - moc ne
 - vůbec ne
- Kdo ti četl? (lze zaškrtnout více možností)
- maminka
 - tatínek
 - babička
 - dědeček
 - sourozenec
 - jiné
14. Chtěl bys, aby ti někdo četl knížky? ano / ne
15. Čtou rodiče knížky
- ano
 - občas
 - ne
16. A co prarodiče, čtou knížky?
- ano
 - občas
 - ne
 - nevím
17. Máš nějakou oblíbenou knížku, kterou bys ostatním doporučil?
- ano - jakou? Sam
 - ne
18. Co čteš nejraději?
- pohádky
 - příběhy o dětech
 - příběhy o zvířatech
 - strašidelné, napínavé příběhy
 - sci-fi
 - jiné

Děkuji ti za vyplnění ☺

2) Podvojný deník

DIARY POTLESK

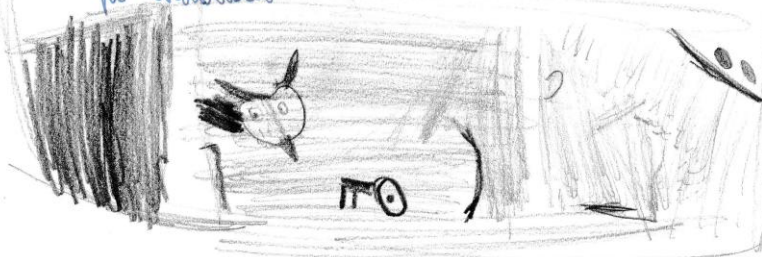
JE to něco takový
mimochodem, někdy
ale když se někdo
dopřítelil, že má
kavču, nebo by ho
chtěl kávičku.

Je to dobrý oběd,
je to něco výživného
i něco dehydrátového,
ale i když se mi to líbí

Přímě předem
všech svých je
přehledně, lehce
někdy dříve nebo
kavču se líbí
po chvilce

Co je to kavča?

Je to dobrá výživná
ale dobrá i zdravá

3) Práce s textem

Poklad starého brouka - Olga Černá

Borůvky

Julča seděla na schodech a nudila se. Poslali ji na prázdniny k tetě a u tety vůbec nebylo co dělat. Po dvorku chodily slepice, v dálce na poli vrčel traktor, teta v kuchyni měla nějakou práci, cinkala nádobím a poslouchala k tomu rádio, a to bylo všechno. (...) Takže seděla na těch schodech.

„Jdu na borůvky, pojd' se mnou,“ řekla teta. Stála ve dveřích v modré zástěře a v ruce držela velkou modrou bandasku. Pro Julču měla červený plecháček s víčkem. „Udělám ti pak knedlíky,“ slibovala.

V lese za domem borůvky nerostly, byla tam na ně moc tma. Musely kousek přes kopec na světlé paloučky pod modřínů a borovicemi. Sluníčko na ně mezi větvemi svítlo v pruzích. „Až budeš mít hrneček plný, vysyp ho do bandasky,“ řekla teta a ohnula se do borůvek. Julča trochu sbírala, trochu jedla, měla modrou pusku a borůvek pořád po dně. Házela je tam z výšky, aby cinkaly, a některé jí zase vyskakovaly z hrnku ven.

„Tvoje máma, když byla malá,“ řekla teta, když to viděla, „stavěla vždycky u pařezů domky pro trpaslíky. Měla tam pro ně i mechové zahrádky.“

„Tady jsou trpaslíci?“ podivila se Julča.

„Teď ne, protože tady nemají kde bydlet,“ řekla teta.

„A kdyby měli?“ ptala se Julča. Teta pokrčila rameny.

Julča položila hrneček a rozhlídla se kolem. Živého trpaslíka ještě nikdy neviděla. Na chvíli ji připadalo, jako by se mezi keřičky borůvek něco pohnulo, ale když přišla blíž, nic tam nebylo. (...) Kdyby měli ten domek, napadlo ji, třeba bych se na ně mohla dívat, aspoň z dálky, a třeba by se dali i ochočit. (...)

Julča šla a cestou sbírala ze země tenké klacíky a šišky. Z kamene odloupala pás tmavozeleného a kopeček šedozeleňého mechu. Utrhla pár velkých listů kapradí a devětsilu a u cesty našla hromádku špičatých kamínků. Všechno to nanasla k velkému pařezu, byl dutý a jeho kořeny se rozlézaly kolem dokola. Ze šišek vystavěla stěny, klacíky podepřela střechu z mechu a kapradí a další mech rozložila kolem. Nechala chaloupce otevřené dveře a z každé strany jedno okno: tam byla ve stěně menší šiška. Okolo zahrádky udělala plůtek z kamínků a přesadila do ní žlutou kytku, která rostla o kus dál. (...) Potom odešla o kus dál a dělala, že sbírá borůvky. U domečku se nic nehnulo. (...)

„Nechceš už jít domů?“ zeptala se teta. Julča řekla, že bude ještě chvíli sbírat. Aspoň do půlky hrnečku. A opravdu sbírala a přitom se pomalu blížila k chaloupce u pařezu. Venku se nic nezměnilo, ale vevnitř jako by se v šeru něco pohybovalo. Julča šla opatrně blíž a zkusila nahlédnout do dveří. Objevila se v nich černá hlava a dvě nohy s dráčky a před chaloupku vyšel velký, kovově lesklý brouk.

„Pěkně bejvák,“ řekl uznale. „Hodí se.“

„To je pro trpaslíky!“ řekla Julča. 17

„Trpaslíci tu žádný nejsou,“ řekl brouk s jistotou. „Vodstěhovali se už dávno dolů po potoce, poněvadž už jich bylo jen pár a bylo jim smutno – tady nejní pořádně s kým promluvit, dyť to sama vidíš. Prej dokonce vyrostli a vypadaj teďka úplně jako vobyčejný lidi. Ale tenhle barák je fakt dobrej. Já bych tu zůstal. Potřebuju si někde schovat poklad.“

„Ty máš poklad?“ podivila se Julča.

(...)

Černá, O.: Poklad starého brouka. Baobab, Praha, 2007. zkráceno a upraveno

4. Jak podle tebe příběh o Julče pokračoval dál? Jaké byly asi její

prázdniny u tety po setkání s broukem?

Julča s tetou chodili den co den
na borůvky a na brambory den co den
dolehalať jí ukáže ten poklad
Ké jednoho dne jí ten poklad chtěl
ukázat, ale byl pryč!!

5. Jaký podle tebe příběh, který jsme četli, byl?

- a) Příběh se mi moc líbil. Zaujal mě a moc mě zajímá, jak to bude pokračovat dál. Možná si knížku vypůjčím v knihovně a dočtu.
- b) Byl to normální příběh. Byl místy napínavý a jeho pokračování bude určitě zajímavé.
- c) Moc se mi to nelíbilo. Mám raději jiné příběhy. Třeba takové, které vyprávějí o

Tomuto příběhu dávám celkem 4 z 5 brouků. (počet brouků vybarvi)

Zdroj: CHLPÍKOVÁ K., MACHÁČOVÁ J., Rozvíjíme čtenářskou gramotnost na základní škole

4) Dotazník II.

Čtení mě

- vždycky bavilo
- bavilo a teď mě baví ještě víc.
- Nevím.
- nebavilo, ale začíná mě to bavit.
- nebavilo mě to a nebaví.
- Bavilo, ale už mě nebaví.

Které věty tě vystihují:

- Na hodiny čtení se těším.
- Čtení mi přijde nudné.
- Myslím si, že čtu více než dřív.
- Myslím si, že jsem ve čtení lepší.
- Když čtu, nedokážu si děj představit.
- Hodiny čtení mi nabízejí nové knihy, které bych si chtěl/a přečíst.
- Stále nevím, jaké knihy bych mohl/a číst.
- Stává se mi, že nevím, co čtu. Občas se vracím k tomu, co jsem už přečetl/a.
- Stává se mi, že nevím, co čtu. Často se vracím k tomu, co jsem už přečetl/a.

Kdy čteš:
Vždy sama nebo s tátou i někdy s bratrem kamarádkou

Jak často čteš:
obden

Baví mě:

- Baví mě knížku pouze číst.
- Rád si o knize povídám.
- Vyhovuje mi, když mi někdo předčítá.
- Raději si čtu sám/a.
- Rád/a přemýšlím, jak by mohl příběh pokračovat.
- Baví mě odpovídat na otázky k textu.
- Baví mě psát o knize, kterou jsem přečetl/a (hodnocení, kritika).
- Baví mě malovat obrázky k textu (ilustrace).
- Rád doporučuji knihy kamarádům.
- Rád čtu knihy ostatním (sourozenci, rodičům...).
-

Je něco, co bys mi chtěl/a povědět? ☺

Moc mě to baví protože už je to zábavnější

5) Knižní bingo

<p>Je hlavní postavou v knize zvíře?</p> <p>Název knihy: <i>Hrdinové se drocují ilice</i></p> <p>Autor: <i>Bernd Cerpiles</i></p> <p>Čtenář: <i>Lora Georgieova</i></p>	<p>Je příběh tvé knihy legrační?</p> <p>Název knihy: <i>Pipi</i></p> <p>Autor: <i>Aspid Lindgerova</i></p> <p>Čtenář: <i>Katřina Jedlová</i></p>	<p>Je příběh tvé knihy strašidelný?</p> <p>Název knihy: <i>100 tajemných dvířek</i></p> <p>Autor: <i>N.D. Wilson</i></p> <p>Čtenář: <i>Dominik</i></p>
<p>Je hlavním hrdinou dívka? Jak se jmenuje? <i>Coco Chanel</i></p> <p>Název knihy: <i>20 dívek které změnily svět</i></p> <p>Autor: <i>nevím</i></p> <p>Čtenář: <i>Ellen</i></p>	<p>Zažil jsi někdy něco podobného jako některá z postav? Co to bylo? <i>koncert</i></p> <p>Název knihy: <i>Marcus and Martinus</i></p> <p>Autor: <i>Marcus Martinus</i></p> <p>Čtenář: <i>Kiky</i></p>	<p>Je v knize postava, kterou bys být nechtěl? Proč? <i>moto se smrdí</i></p> <p>Název knihy: <i>Mali náhradář</i></p> <p>Autor: <i>nevím</i></p> <p>Čtenář: <i>Zachym</i></p>
<p>Je hlavním hrdinou muž? Jak se jmenuje? <i>Jonatán</i></p> <p>Název knihy: <i>Bratři v srdce</i></p> <p>Autor: <i>Aspid Lindgerova</i></p> <p>Čtenář: <i>Julča</i></p>	<p>Je příběh tvé knihy napínavý?</p> <p>Název knihy: <i>Hej a tajemná vodní mise</i></p> <p>Autor: <i>Olga Stančík</i></p> <p>Čtenář: <i>Anča</i></p>	<p>Je v knize hodně obrázků?</p> <p>Název knihy: <i>Minecraft</i></p> <p>Autor: <i>Majanog</i></p> <p>Čtenář: <i>Aleš</i></p>
<p>Vystupují v příběhu kouzelné bytosti?</p> <p>Název knihy: <i>Harri Potter</i></p> <p>Autor: <i>nevím</i></p> <p>Čtenář: <i>Kája</i></p>	<p>Mluví se v knize o nějakém sportu? O jakém?</p> <p>Název knihy: <i>20 dívek které změnily svět</i></p> <p>Autor: <i>nevím</i></p> <p>Čtenář: <i>Ellen</i></p>	<p>Je kniha zaměřena na nějaký dopravní prostředek?</p> <p>Název knihy: <i>Harri kouzlo</i></p> <p>Autor: <i>nevím</i></p> <p>Čtenář: <i>já</i></p>

6) Dotazník III.

Slibuji, že je to poslední dotazník !!! ☺

1. Myslím si, že čtu víc než dřív. ANO/NE
2. Čteš/Přečetl si nějakou knihu, kterou jsem ti doporučila? ANO/NE
Pokud ano, jakou? Amička u moře, Luisa a Lelka
3. Vyber 2 činnosti, které se ti líbily a napiš mi prosím proč.
Vyber taky 2 činnosti, které tě moc neoslovily a také mi napiš proč.
 - a) představování nových knížek
 - b) děti si představují knihy, které čtou
 - c) práce s textem Kamil neumí létat / Poklad starého brouka / vynálezce Alva
 - d) vyrábění záložek
 - e) rozdělování knih podle žánrů
 - f) dílna čtení (čtu si svou knížku)
 - e) audiokniha
 - g) paní Láry Fáry (čtení doma a hodnocení knihy)
 - h) dnešní aktivity
4. Je něco, co bys mi chtěl říct? Třeba jestli ti něco na hodinách chybělo, něco tě překvapilo, nepochopil si. Nebo bylo naopak úplně boží ☺ Můžeš sem napsat úplně cokoli

dnešní aktivity byly nejlepší
nevím proč ale bavilo mě
nejvíce.

Moc mi to s sebou vzítomho bavilo a je škoda že už žádné hodiny s sebou nebudou

Moc ti děkuji za vyplnění VŠECH dotazníků, opravďácky mi to pomohlo. Také ti děkuji za skvělé hodiny, které by bez tebe nebyly ono !!! ☺

Slibuji, že je to poslední dotazník !!! ☺

1. Myslím si, že čtu víc než dřív. ANO/NE
2. Čteš/Přečetl si nějakou knihu, kterou jsem ti doporučila? ANO/NE
Pokud ano, jakou? Amička u moře
3. Vyber 2 činnosti, které se ti líbily a napiš mi prosím proč.
Vyber taky 2 činnosti, které tě moc neoslovily a také mi napiš proč.
 - a) představování nových knížek
 - b) děti si představují knihy, které čtou
 - c) práce s textem Kamil neumí létat / Poklad starého brouka / vynálezce Alva
 - d) vyrábění záložek
 - e) rozdělování knih podle žánrů
 - f) dílna čtení (čtu si svou knížku)
 - e) audiokniha
 - g) paní Láry Fáry (čtení doma a hodnocení knihy)
 - h) dnešní aktivity
4. Je něco, co bys mi chtěl říct? Třeba jestli ti něco na hodinách chybělo, něco tě překvapilo, nepochopil si. Nebo bylo naopak úplně boží ☺ Můžeš sem napsat úplně cokoli

dnešní aktivity moc bavili
možná byly hodně těžké
čítanky. Mě moc nebavilo
Láry možná to nebylo moc
a nudné.

Moc ti děkuji za vyplnění VŠECH dotazníků, opravďácky mi to pomohlo. Také ti děkuji za skvělé hodiny, které by bez tebe nebyly ono !!! ☺

4 Závěrečná zpráva

4.1 Uvedení do problematiky

Společností Gabal, Analysis & Consulting realizovala v prosinci 2002 sociologický výzkum, který zjišťoval mimo jiné frekvenci a četnosti čtení u dětí 10-14 let. Studie prokázala, že 52 % dětí čte pravidelně a 29 % dětí téměř nečte. Ostatní děti lze označit za příležitostné čtenáře.

V tomto pohledu na čtenářství se však studie nezaměřovala na to, jestli čtou děti dobrovolně a zdali je čtení baví. Při rozhovoru, jak děti tráví svůj volný čas, děti uváděly především sport, elektroniku, trávení volného času venku, s vrstevníky nebo v zájmovém kroužku, pouze 3 % dětí uvedlo četbu jako hlavní volnočasovou činnost. (Studie GAC, 2003)

Dále se studie značně zajímala o vliv rodiny na čtenářství. Rodina a rodinné prostředí je totiž jedním z faktorů, které nejvíce ovlivňují vztah dítěte ke čtení. Jedním z klíčových okamžiků je společná četba a předčítání knih v raném věku dítěte. Pokud dítě vyrůstá v prostředí, jehož součástí jsou knihy, je pro něj snazší najít cestu ke čtenářství. Vidí kolem sebe často nadšené čtenáře, slyší o knihách se zájmem vyprávět, je do dialogů také zapojováno a má také větší dostupnost ke knihám. (Studie GAC, 2003)

I když škola nemůže rodinné zázemí ovlivnit, je důležité, aby o tomto vlivu věděla a pracovala s ním. Jestliže dítě nemá čtenářský vzor, nemá doma příležitost o knihách hovořit nebo dokonce knihy nejsou součástí domova, škola je jediné místo, které supluje tento nedostatek.

Ukazuje se, že škola motivuje ke čtení především samotným čtením a prací s knihou přímo v hodinách českého jazyka, domácími úkoly a využitím textu ve výuce. *„Děti, které jsou v hodinách českého jazyka stimulovány povinnostmi v oblasti četby, častěji čtení baví, baví je dokonce úkoly, které z čtení dostávají, a čtou relativně intenzivněji a produktivněji co do počtu knih.“* (Studie GAC, 2003, str. 31)

Další forma, jak přibližovat dětem knihy, je zadávat četbu z různých knih a následně s těmito texty pracovat. Dítě se tak dostane k různým žánrům a seznámí se s možnými styly psaní. Krátké a zajímavé úryvky tak mohou dítě motivovat k přečtení celé knihy. Výzkumy potvrzují, že taková práce s knihou je efektivní, avšak na školách se provozuje velmi zřídka. (Studie GAC, 2003)

Tomková (2007) uvádí, že se program RWCT (Reading and writing to Critical Thinking - Čtením a psaním ke kritickému myšlení) dbá na to, aby si žáci zvykli zaznamenávat své myšlenky také písemnou formou. K tomu slouží čtenářské deníky, ve vyšších ročnících to mohou být podvojně deníky, které umožňují zaznamenat bezprostřední reakce dítěte na četbu. Pomáhají dítěti propojovat a utvářet souvislosti textu s osobním životem, všimnout si detailů, zamýšlet se více nad přečteným textem.

Pro zjednodušení této metody je možné žákům předložit seznam nedokončených vět jako ohromilo mě, potěšilo mě, překvapilo mě, zajímalo by mě, nerozumím a mnoho dalších. Pro práci s textem je možné využít také metodu kostky, která vyzývá k úkolům, které začínají

slovesy značně připomínajícími Bloomovu taxonomii: popiš, porovnej, asociuj, analyzuj, aplikuj, argumentuj. Zadané úkoly je třeba přizpůsobit danému tématu a schopnostem žáka. (Tomková, 2007)

Motivace může vycházet ze samotného zájmu jedince - to hovoříme o vnitřní motivaci, nebo může přicházet z okolí - vnější motivace.

Jak přivést děti ke knize a hlavně takové, které mají cestu ke čtenářství ztíženou, popisuje projekt *Brána ke vzdělání - školní čtenářské kluby posilující rovné příležitosti dětí a žáků se SVP*, jehož průběh a výsledky ze zkoumání jsou uvedeny v publikaci *S knihou po škole*. Výsledkem jejich činnosti bylo zakládání čtenářských klubů. Hlavním cílem těchto klubů je, aby si děti samostatně a rády četly, aby si doporučovaly knihy navzájem a vytvářely tak čtenářské společenství a aby potřeba číst vycházela ze samotného zájmu dětí. Autorky uvádějí několik aspektů, které fungují v klubech a motivují děti ke čtenářství. Je tedy možné je v určité míře zakomponovat také do vyučovací hodiny. Velký důraz je kladen na čtení své vlastní knihy přímo v klubu. Důležitá je také svobodná volba a prostor pro čtení. (Poláková, 2014)

Kromě samotného čtení je také důležité o knihách a čtení hovořit, nechat dítěti možnost podělit se s ostatními o svůj čtenářský zážitek a vyslechnout si také názory druhých. Lepilová uvádí, že pokud žák umí o přečteném vyprávět, později i psát, stává se čtenářem. Při této aktivitě si totiž čtenář text oživuje, obnovuje ve čtenářské paměti a znovu zvnitřňuje své prožitky. Vzniká tak vztah k čtenému textu. (Lepilová, 2014)

Vzájemná diskuse nad knihou může také vést k objevení nových zajímavých titulů, které mohou dítě zaujmout. Žáci si mohou doporučovat knihy nějakou hrou nebo si o nich pouze vyprávět v komunitním kruhu. Dalším možným způsobem, jak nabízet knihy k přečtení, doporučuje Poláková (2014), a to výtvarným ztvárněním "Stromu plného listů". Na vizualizaci přímo nezáleží, podstatou je, aby děti měly tituly knih, případně jejich krátké anotace, viditelně k dispozici. Pokud dítě přečte knihu, napíše na lísteček její název a krátké hodnocení či obsah. Další dítě to může inspirovat a po přečtení k lístečku přidá své hodnocení. Strom čtenářství se nám tak velmi rychle rozkvétá. (Poláková, 2014)

Dalšími možnými způsoby, jak zpestřit hodinu čtení nebo obohatit čtenářský zážitek, může být návštěva knihovny, nakladatelství nebo knihkupectví. Pokud to dovolují finanční podmínky a děti jsou schopny si samy vybrat knihu, je tento způsob jedním z možných odměn a zdrojů motivace.

Výzkumy potvrzují, že je kromě úryvků dobré také pracovat s celou knihou. Diskuse nemusí být pouze na téma obsahu nebo hlavní myšlenky. Se staršími dětmi je možné zvolit různé aktivity, např. na co byste se zeptaly autora, jaký záměr mohl mít autor. Jistým úspěchem pak může být, pokud se děti opravdu se spisovatelem setkají, ať už na nějakém autorském čtení nebo v hodině českého jazyka. Kromě autora je možné do vyučovací hodiny pozvat jinou osobu, která může dětem předčítat knihu nebo pohovořit o svých čtenářských zvycích

a zkušenostech. Je důležité dětem ukázat, že čtení je normální. (Poláková, 2014) Je možné také přenést zodpovědnost za čtení přímo na děti. Aby nebylo dětem pouze předčítáno, mohly by ony samy předčítat knihy menším dětem, například v mateřských školách. Menší nečtenáři by tak mohli starší žáky obdivovat a závidět jim schopnost číst. Nejenom že tento obdiv může motivovat malé nečtenáře k touze vyrovnat se starším dětem a umět číst, ale i tento starší žák může posílit své sebevědomí a zažít pocit uspokojení z věnované pozornosti a obdivu. Vzhledem k tomu, že děti předškolního věku mají obecně raději knihy než děti školního věku, dostává se tak tento čtenář do kolektivu, který na něj má pozitivní zpětnou vazbu. Náročnost textu se musí také přizpůsobit předškolním dětem, což může pomoci ne úplně zdatným čtenářům v kvalitě přednesu a tím opět může dojít k zvýšení sebevědomí čtenáře.

Pedagogové pracující v čtenářských klubech vyzkoušeli také účinnost vnější motivace. Nejprve může být tento způsob motivace velmi efektivní, ne ale dlouho trávající. Zařazení soutěží a čtenářských her za různé odměny je sice lákavé, děti se pak ale dožadují výhry za každou cenu a odměnou není samotné čtení. (Poláková, 2014)

Na slovenské škole nedaleko Levoče přišel ředitel školy s nápadem „Neskušanky“, což je kartička, kterou dítě dostane, pokud panu řediteli převypráví obsah přečtené knihy. Kartičku pak může využít jako „záchranu“ před zkoušením nebo špatnou známkou. Tento způsob děti na této základní škole motivoval. V tomto případě pak nemusí být motivací zážitek z četby, ale uniknutí zkoušení. (ČT 24, 2009)

Nabízelo by se, že se vnitřní a vnější motivace staví proti sobě. Tuto domněnku nové výzkumy vyvrací. Pavelková (2002) konstatuje, že se oba typy dostávají do vzájemných vztahů a někdy se mohou vhodně doplňovat. (Pavelková, 2002)

Nebylo by tedy správné tento způsob motivace hned zavrhnout, neboť pokud je dítě motivováno k přečtení většímu množství knih, ať už za záminkou pochvaly, známky, razítka nebo například „neskušanky“, může se stát, že objeví knihu, která ho zaujme a rozečte.

4.2 Cíl akčního výzkumu

Cílem akčního výzkumu je zmapovat, jak zásadní je problém čtenářství ve třetím ročníku v jedné ze základních škol zapojených do projektu OP VVVV č. 664. Pokusíme se také zjistit, jaké faktory a aspekty mají vliv na čtenářství v dané třídě, a v neposlední řadě vyzkoušet aktivity, kterými lze děti dané třídy ke čtení motivovat.

V rámci akčního výzkumu jsme si proto stanovili následující výzkumné otázky:

1. Jaký je aktuální vztah dětí v dané třídě k volnočasovému čtení?

Konkrétně nás zajímalo, jak často se četbě věnují, jaké knihy si vybírají a co ovlivňuje jejich výběr. A jestli se vyhýbají četbě, tak proč

2. Jaké faktory mají na čtenářství v dané třídě vliv?
Sledovali jsme, jaké aktivity motivují děti ke čtení.
3. Jaký bude vztah dětí dané třídy ke čtení po realizaci intervenčního programu zaměřeného na podporu čtenářství?

4.3 Metodologie

Výzkumný vzorek

Výzkumný vzorek tvořilo 24 dětí z toho 13 dívek a 11 chlapců. Jednalo se o žáky 3. ročníku jedné třídy pražské základní školy. Průměrný věk byl 8 let.

Metody

Ke zjišťování potřebných údajů byly sestaveny tři dotazníky, které mapovaly aktuální vztah dětí ke čtení a jejich následný vývoj. Dále byly pro děti připraveny aktivity na podporu čtenářství, ty byly podrobněji popsány v předešlé kapitole Záznamy intervencí.

Průběh výzkumu

Výše uvedené odborné poznatky jsem se snažila zakomponovat do výuky a volit podle nich aktivity, které měly děti motivovat ke čtení.

Výzkum probíhal necelých 5 měsíců.

Na začátku výzkumu děti vyplnily dotazník (Dotazník I.), z kterého jsem zjistila počáteční stav a postoj dětí k četbě. Zajímaly mě také další informace (vztah rodičů k četbě, jaké knihy děti preferují, o čem rády čtou...), které ovlivňují cestu ke čtenářství. V průběhu celého pololetí jsem pomocí dotazníků, pozorování a vedením rozhovorů s dětmi a paní učitelkou mapovala, jestli se stav mění, nebo zůstává konstantní.

Na konci výzkumu děti opět vyplnily krátký dotazník (Dotazník III.), který zjišťoval případný posun.

Jak jsem již uvedla, škola motivuje ke čtení převážně samotným čtením knih a prací s textem. Každá návštěva byla zaměřena na jinou knihu, pracovali jsme s krátkými úryvky, aby děti měly možnost poznat nové žánry, styly psaní a aby se jim stále rozšiřovalo povědomí o dětské literatuře. Kromě práce s knihami, které jsem dětem nabízela, jsme pracovali také s vlastními knihami dětí. Děti si nosily do školy své oblíbené knihy, nejčastěji pak knihy, které momentálně četly. Prostor pro čtení jsem dětem dávala přímo ve vyučovacích hodinách. Aby měly děti možnost volby při výběru knih, mohly číst nejen svou rozečtenou knihu, ale také si mohly vybrat jednu z knih, kterou jsem na naše setkání donesla. Striktně jsem jim tedy nepřikazovala,

kteřé knihy by měly číst. To, že si žáci do školy nosili své rozečtené knihy, mi také pomáhalo zjišťovat, co a jak často asi děti čtou a jak rychle v ději postupují.

Klíčovým úkolem bylo dětem doporučit nové knihy a rozšířit jim obzory. V hodinách jsem dětem prezentovala nové knihy, které si mohly děti prohlédnout, pročíst, některé případně půjčit domů. Chtěla jsem, aby se děti naučily o knihách mluvit a byly schopné si knihy doporučovat navzájem. Využívali jsme k tomu komunitní kruh nebo nejrůznější hry, například hru bingo. Děti měly papír s otázkami týkající se knihy, kterou momentálně čtou. Ptaly se ostatních dětí a zapisovaly si názvy knih a jejich autory, případně odpovědi k otázkám.

Dále se děti seznamovaly s novými tituly pomocí předvídání děje z obalu, krátkého obsahu na zadní straně (všechny knihy měly děti k dispozici, mohly do nich nahlédnout). Snažily se rozdělit knih podle určitých kritérií, ze kterých jsme posléze vydedukovali jednotlivé žánry a seznámili jsme se se symboly, které používá městská knihovna v Praze.

Práce s úryvky měla sloužit nejen k objevení dalších knih, ale také měla naučit děti postupům, které jim pomohou lépe se v textu orientovat a porozumět mu. Žáci se učili klást a formulovat otázky, být vnímaví a vyjadřovat svůj vztah k přečtenému textu pomocí podvojného deníku, text převyprávět a vyjádřit pocity k přečtenému textu kresbou, předvídat pokračování knihy nebo celého děje a v neposlední řadě také mluvit o přečteném textu, hodnotit jej, plánovat a přemýšlet nad knihami, které by si chtěli přečíst.

4.4 Výsledky

Výsledky vyplývající z dotazníku I., který vyplnily děti v únoru (24 respondentů) měl mapovat aktuální vztah dětí k četbě a zodpovědět pár důležitých otázek, které se týkají čtenářských zvyků a zkušeností (18 otázek).

Uvedu zde několik zajímavých zjištění vztahujících se k výzkumným otázkám:

Jaký je aktuální vztah dětí v dané třídě k volnočasovému čtení?

Celkem 21 dětí uvedlo, že rádo čte, pouze 3 žáci nepovažují tuto činnost za zábavnou. Z tohoto zjištění vyplývá, že čtení hodnotí přes 85 % dětí jako zábavné. U další otázky, co dělají děti rády ve volném čase, zaškrtnulo kolonku čtení jako činnost, kterou vyplňují svůj volný čas, už pouhých 15 dětí. Když jsem dětem o měsíc později dávala jiný dotazník, ve kterém byly pouze otevřené otázky, a ptala jsem se znovu na jejich koníčky a činnosti, které dělají ve volném čase, na čtení si vzpomnělo pouze 5 dětí z 24. Z výsledků dalšího dotazování vyplynulo, že vztah dětí ke čtení, není tak pozitivní, jak se zprvu zdálo.

Pokud porovnáme tyto čísla s výsledky studie společnosti Gabal, Analysis & Consulting, zjistíme, že prvotní dojem je lepší. Z dotazníků vyplývá, že děti v této třídě mají větší zájem o četbu, než prokázala studie GAC. Stejně však jako v sociologickém výzkumu došlo ke zjištění, že pokud se budeme ptát jiným typem otázek, procenta se nám značně změnila. Porovnáme-li tedy otázky, jak děti tráví svůj volný čas, zjistíme, že procenta jsou v obou typech výzkumu nižší.

Jaké faktory mají na čtenářství v dané třídě vliv?

Kromě 3 dětí uvedli všichni, že jim bylo v předškolním věku předčítáno. Zajímalo mě také, jestli jim rodiče nebo jiná osoba stále knihy předčítá. Ano odpovědělo 7 dětí, zbylým dětem není moc předčítáno (6 dětí) nebo dokonce vůbec (11 dětí). Chtěla jsem také zjistit, zdali mají děti o předčítání ve 3. třídě ještě zájem. 15 dětí uvedlo, že chce, aby jim bylo předčítáno. V dotazníku ale 8 dětí z uvedených 15 uvedlo, že jim předčítáno není.

Potvrdila se také skutečnost, že je důležité, aby děti měly čtenářské vzory. Ukázalo se, že 15 dětí své rodiče vidí číst, dalších 5 dětí občas a pouze 4 děti nevidí své rodiče číst vůbec. Pokud porovnáme tyto výsledky s otázkou, jestli děti baví číst, a tedy zdali čtou, potvrzuje se, že pokud děti vidí své rodiče číst, je větší pravděpodobnost, že budou číst i ony. Všichni 3 chlapci, kteří uvedli, že je čtení nebaví, nevidí číst ani své rodiče nebo prarodiče.

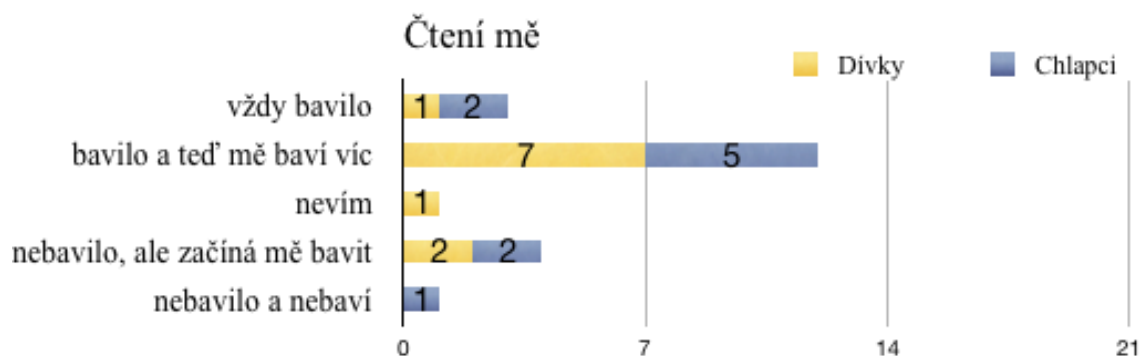
Děti vybírají knihy nejvíce podle příběhu, přečtou si část knihy nebo alespoň její stručný děj. Hned po příběhu děti uváděly, že se rozhodují podle doporučení od jiné osoby. Tady se potvrzuje, že pokud rodiče nemají přehled o dětské literatuře a nenavštěvují s dětmi knihovnu (54 % dětí do knihovny skoro vůbec nechodí), je pouze na pracovnících školy, převážně na vyučujícím, aby dětem knihy doporučoval a měl o dětské literatuře přehled. Pro některé čtenáře je také důležitý obal, ilustrace, někteří také zmínili, že rozhodující může být i tloušťka knihy.

Jaký bude vztah dětí dané třídy ke čtení po realizaci intervenčního programu zaměřeného na podporu čtenářství?

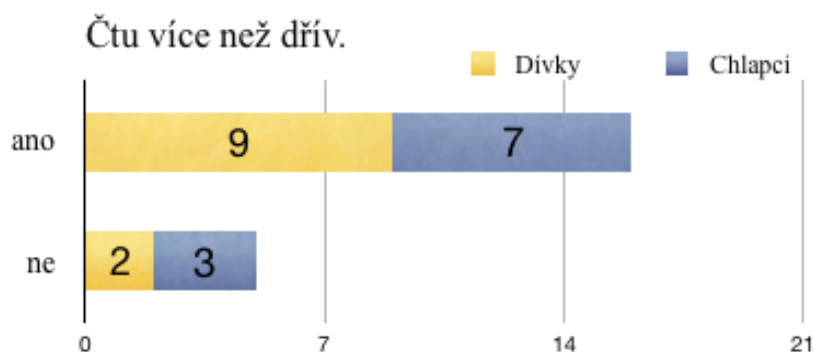
Výsledky na konci výzkumu ukazují, že za necelý půl rok aktivní práce s dětmi zájem dětí rapidně narost. V závěrečném dotazníku (viz graf č. 1) odpovědělo 19 dětí, že je čtení baví, z toho 16 dětí pociťuje „zlepšení“. Pouze u 1 chlapce se stav nijak nezměnil.

Graf. č. 1 Dotazník III – hodnocení oblíbenosti čtení

Kromě toho, že čtení děti baví více, hodnotí toto pololetí kladně v tom smyslu, že přečetly více knih (viz graf č.2).

Graf. č. 2 Dotazník III – hodnocení četnosti čtení

Pokud se s dětmi bude nadále pracovat, nabízelo by se, že by se u dětí mohl vzbudit vnitřní zájem.

4.5 Závěr

Z výsledků vyplývá, že pokud je s dětmi systematicky pracováno, jejich vztah ke čtení se může zlepšit. Žáci, kteří nepociťují žádný posun, by pravděpodobně potřebovali mnohem intenzivnější a individuálnější přístup pedagoga. Ukazuje se, že práce rodiny a pedagogů je v tomto směru smysluplná, protože jejím výsledkem je motivovaný čtenář.

4.6 Seznam literatury

- CHLPÍKOVÁ, Klára a Jitka MACHÁČKOVÁ. *Rozvíjíme čtenářskou gramotnost na základní škole: metodická příručka pro učitele s multimediální podporou pro výuku českého jazyka*. Tábor: Základní škola Bernarda Bolzana, obecně prospěšná společnost, 2014. ISBN 978-80-260-6750-4.
- LEPILOVÁ, Květuše. *Cesty ke čtenářství: vyprávějte si s námi!*. Brno: Edika, 2014. ISBN 978-80-266-0112-8.
- PAVELKOVÁ, Isabella, 2002. *Motivace žáků k učení: perspektivy orientace žáků a časový faktor v žákovské motivaci*. Praha: Univerzita Karlova, Pedagogická fakulta. ISBN 80-7290-092-7.
- POLÁKOVÁ, Irena, Eva BĚLINOVÁ a Alžběta INGROVÁ, 2014. *S knihou po škole: školní čtenářské kluby*. V Praze: Nová škola. ISBN 978-80-905807-0-1.
- ŠLAPAL, Miloš, Hana KOŠTÁLOVÁ a Ondřej HAUSENBLAS. *Metodika rozvoje čtenářství a čtenářské gramotnosti*. Nový Jičín: Krajské zařízení pro další vzdělávání pedagogických pracovníků a informační centrum Nový Jičín, 2012. ISBN 978-80-905036-8-7.
- TOMKOVÁ, Anna, 2007. *Program Čtením a psaním ke kritickému myšlení v primární škole*. Praha: Univerzita Karlova, Pedagogická fakulta. ISBN 978-80-7290-315-3
- Jak čtou české děti? [online]. Praha: Gabal, Analysis & Consulting, c2003 [cit. 07.06.2019]
Dostupné z:
https://www.gac.cz/userfiles/File/nase_prace_vystupy/GAC_cten_jak_ctou_ceske_deti.pdf?languageSEO=documents&parentSEO=nase_prace_vystupy&midSEO=GAC_cten_jak_ctou_ceske_deti.pdf
- Jak motivovat děti ke čtení? Nezkoušenkami — ČT24 — Česká televize. ČT24 — Nejdůvěryhodnější zpravodajský web v ČR — Česká televize [online]. 2005 [cit. 07.06.2019].
Dostupné z: <https://ct24.ceskatelevize.cz/svet/1405546-jak-motivovat-deti-ke-cteni-nezkousenkami>
- ČERNÁ, Olga. *Poklad starého brouka*. Ilustroval Alžběta SKÁLOVÁ. Praha: Baobab, 2007. ISBN 978-80-87022-11-5.